

MAREK WILCZYŃSKI, *GEJZERYK I „CZWARTA WOJNA PUNICKA”*, OŚWIĘCIM:
WYDAWNICTWO NAPOLEON V 2016, 242 S.

Okres schyłku Cesarstwa Zachodniorzymskiego to czasy, które w polskiej literaturze naukowej bardzo długo nie cieszyły się należycie dużym zainteresowaniem badaczy. Dotyczy to zarówno opracowań naukowych, jak i przekazów źródłowych, które zostały przetłumaczone na język polski. Do niedawna w ręce polskiego czytelnika zdecydowanie rzadziej trafiały prace poświęcone ostatnim dwóm wiekom rzymskiego panowania na Zachodzie. Rzadziej też tłumaczono dzieła historyków pochodzące z tego okresu. Świadczy o tym najlepiej fakt, iż pierwszy pełny polskojęzyczny przekład niezwykle ważnego źródła, jakim są *Res gestae* Ammianusa Marcellinusa, ukazał się dopiero na początku obecnego wieku (w latach 2001–2002¹). Z kolei bogata literatura zagraniczna dotycząca owych zagadnień nie wyczerpuje całkowicie tej tematyki.

Podobne uwagi w tej kwestii we wstępie do swojej książki *Gejzeryk i „czwarta wojna punicka”* zawarł Marek Wilczyński. Autor od lat zajmujący się w swojej pracy badawczej dziejami późnego Cesarstwa Rzymskiego swoją kolejną publikację postanowił poświęcić życiu króla Wandalów i twórcy ich afrykańskiego państwa – Gejzeryka. Wilczyński podejmuje próbę stworzenia pierwszej polskojęzycznej jego biografii, jednocześnie zaznaczając, że istnieją już podobne prace obcojęzyczne. Wielokrotnie też przywołuje polskie prace dotyczące omawianego okresu (choćbyby własne² czy książkę Jerzego Strzelczyka *Wandalowie i ich afrykańskie państwo*³).

W trakcie niezbyt obszernej, mieszczącej się na 214 stronach (licząc bez wykazu źródeł i literatury) narracji poznajemy nie tylko koleje życia jednej z najważniejszych postaci historycznych z czasów schyłku starożytności, ale dowiadujemy się też wiele o wydarzeniach mających miejsce w tym samym czasie na terenie obu części Cesarstwa Rzymskiego. Autor książki już od samego początku daje do zrozumienia czytelnikowi, że obecnie znany portret władcy Wandalów to wynik nie tylko działalności samego monarchy, ale również efekt swego rodzaju „legendy”, jaka powstała na skutek mniej lub bardziej prawdziwych informacji

¹ Przekład ten ukazał się w serii Biblioteka Antyczna: Ammianus Marcellinus, *Dzieje Rzymskie*, t. 1–2, przekład, wstęp i komentarz I. Lewandowski, Warszawa 2001–2002.

² Ważniejsze publikacje M. Wilczyńskiego: *Zagraniczna i wewnętrzna polityka afrykańskiego państwa Wandalów*, Kraków 1994; *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e.: studium historyczno-prosopograficzne*, Kraków 2001; *Królestwo Swebów – regnum in extremitate mundi*, Kraków 2011.

³ J. Strzelczyk, *Wandalowie i ich afrykańskie państwo*, wyd. 2, Warszawa 2005.

źródłowych i ich interpretacji przez kolejne pokolenia historyków (s. 7–9). Po krótkim wstępie Wilczyński poświęca trochę miejsca na przedstawienie czytelnikowi bazy źródłowej, na jakiej opiera się dalsza część książki. Dokonuje w tym miejscu swego rodzaju przedstawienia i uporządkowania oraz wstępnej oceny wiarygodności przekazów, na których opiera się dalsza narracja (s. 21–28). Od samego początku na uwagę zasługuje to, jak bardzo Wilczyński dba o przejrzystość swojego wywodu, a także o jego wartość naukową. Autor pisze stylem zrozumiałym dla zwykłego pasjonata historii chcącego poszerzyć swoją wiedzę. Jednocześnie aparat naukowy zawarty w publikacji jest bardzo czytelny dla zawodowego badacza. Może on z tej publikacji uzyskać informacje na temat aktualnego stanu badań nad opisywanym zagadnieniem oraz dowiedzieć się o wszystkich niuansach, nad którymi wciąż pracują historycy.

Zasadniczą część książki stanowi 9 rozdziałów poświęconych życiu króla Wandalów. Jego życiorys przedstawiony jest, poczynając od hipotez dotyczących jego lat młodzieńczych, o których większość źródeł milczy (s. 29–41), przez początki kariery politycznej i wojskowej (s. 42–76) po przeprawę do Afryki, konflikty z Rzymianami i dążenie do poszerzenia i ustabilizowania wandalckiego panowania na terenach dawnych afrykańskich prowincji (s. 76–214).

Portret twórcy afrykańskiego państwa Wandalów przedstawiony jest w recenzowanej książce na tle epoki i następujących wówczas wydarzeń i przemian: politycznych, religijnych i społecznych. Autor przedstawia Gejzeryka i jego działania na wielu płaszczyznach: jako polityka i dyplomate, wojownika i zdobywcę oraz wodza dbającego o pomyślność swojego ludu. Wspomniana już wyżej klarowna i merytoryczna narracja Wilczyńskiego cechuje każdy rozdział. Pomimo iż pełne są one informacji dotyczących niejasności związanych z kolejnymi wydarzeniami z życia władcy Wandalów i hipotez, jakie na ich temat mają poszczególni badacze, narracja jest zrozumiała dla każdego czytelnika. Odwołania do konkretnych hipotez zawsze poparte są przypisem zawierającym informację o publikacjach, w których są one szerzej przedstawione. Ten system ułatwia zarówno samą lekturę tekstu, jak i poszukiwanie odpowiednich pozycji bibliograficznych nawet osobom, które chcą jedynie poszerzyć swoją wiedzę. Jednocześnie przedstawiając i konfrontując ze sobą opinie różnych uczonych, Wilczyński poddaje je weryfikacji i ocenie, a także przedstawia własne hipotezy.

Wielokrotnie autor zamieszcza też w tekście fragmenty przekazów źródłowych. Co ważne każdorazowo jest to przekład (najczęściej autorski) danej relacji, podczas gdy oryginalny jej tekst znajdujemy w przypisie, co zdecydowanie ułatwia lekturę.

Zamieszczony na końcu książki wykaz źródeł (s. 215–218) jest bardzo czytelny i zawiera ciekawy dodatek w postaci informacji dotyczących nielicznych polskich przekładów niektórych dzieł. Z kolei obszerny wykaz literatury (s. 219–233) oparty jest zarówno na klasycznych jak i nowych pozycjach dotyczących tematu. Publikacje te wyszły przeważnie spod pióra angielskich i niemieckich specjalistów, choć znaleźć tu można również (nieliczne) prace polskich badaczy, (w tym te autorstwa Wilczyńskiego).

Dodatkowo łatwość w odszukiwaniu informacji w książce zapewnia dobrze przygotowany Indeks osób historycznych (s. 236–241). Zrozumienie wielu aspektów militarnych ułatwiają z kolei mapy, których obecność uzupełnia prowadzoną narrację (np. s. 56, 96).

Podsumowując, książka Wilczyńskiego stanowi solidną biografię wandalskiego władcy – Gejzeryka. Dwa największe atuty recenzowanej pozycji to jej przystępna dla każdego, nawet niezaznajomionego z tematyką czytelnika, treść oraz duża wartość merytoryczna – cechy, które nie każdy autor potrafi w swojej pracy właściwie połączyć i zbalansować. Na przystępność recenzowanej książki wpływa szczególnie fakt rozsądnego stosowania przez jej autora przypisów. Służą one przede wszystkim do wskazania najważniejszej literatury dotyczącej omawianego w danej chwili zagadnienia (czasem z krótkim komentarzem) oraz zacytowania czytelnikowi oryginalnego fragmentu źródła, którego tłumaczenie znajduje się w tekście głównym. Taka konstrukcja narracji sprawia, że tekst jest łatwy w odbiorze, a jednocześnie szybko można w nim odnaleźć potrzebne informacje. Z powyższych powodów recenzowana pozycja warta jest uwagi i może stanowić doskonałe źródło wiedzy naukowej zarówno dla zawodowego historyka, jak i jej pasjonata.

Kamil Welna
Uniwersytet Wrocławski
kamil.welna1990@wp.pl